

Consiliul pentru Prevenirea Torturii

Mecanismul Național de Prevenire a Torturii

RAPORT

privind vizita de monitorizare
efectuată în Penitenciarul nr. 12 Bender,
pe data de 13 noiembrie 2021

Raportul a fost elaborat și aprobat de către Membrii Consiliului pentru Prevenirea Torturii:

1. **Natalia Moloșag**, președintele Consiliului, Avocat al Poporului,
2. **Maia Bănărescu**, membră, Avocat al Poporului pentru drepturile copilului,
3. **Ceslav Panico**, membru,
4. **Svetlana Doltu**, membră,
5. **Oxana Gumennaia**, membră,
6. **Mihail Gorincioi**, membru.

Consiliul pentru Prevenirea Torturii a fost instituit la data de **24 octombrie 2016** în corespundere cu prevederile Legii nr. 52 din 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman).

Scopul Consiliului este de a proteja persoanele împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, în conformitate cu Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

În conformitate cu prevederile art. 30 și 32 din *Legea nr.52 din 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman)*, precum și conform punctului 5 din *Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului pentru Prevenirea Torturii*, Consiliul pentru Prevenirea Torturii poate

efectua vizite (neanunțate) preventive și de monitorizare în locurile unde se află sau se pot afla persoane private de libertate.

I. PRELIMINARII

La 13 noiembrie 2021, între orele 09.55 – 11.45, membrii Consiliului pentru Prevenirea Torturii (în continuare CpPT sau Consiliul) au efectuat o vizită de monitorizare în Penitenciarul nr.12 Bender, aflat în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Vizita a fost realizată în următoarea componență:

1. Ceslav Panico – membrul Consiliului,
2. Svetlana Doltu – membra Consiliului,
3. Oxana Gumennaia - membra Consiliului.

Scopul vizitei: Monitorizarea situației în Penitenciarul nr.12 Bender privind respectarea drepturilor persoanelor deținute în vederea prevenirii torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

În anul 2010 Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) a efectuat o vizită în Penitenciarele nr. 8 și nr. 12 Bender (cea mai recentă vizită a CPT în aceste instituții)¹.

Consiliul pentru prevenirea torturii a vizitat anterior această instituție pe 25 octombrie 2018.²

II. INFORMAȚII GENERALE despre Penitenciarul nr. 12 Bender

Penitenciarul nr. 12 Bender este amplasat în orașul Bender, str. Sovetscaia, 65, este un penitenciar de tip închis pentru deținerea condamnaților majori de sex masculin. Suplimentar, în acesta funcționează un sector izolator de urmărire penală, un sector de tip semiînchis pentru detenția condamnaților majori de gen masculin, un sector de tip deschis pentru deținerea condamnaților majori de sex masculin³.

Plafonul de detenție a penitenciarului constituie 261 locuri. Este de menționat că 75 locuri din 261 sunt cu activitate sistată din cauza condițiilor inadmisibile de cazare într-un bloc al instituției. Respectiv numărul locurilor de detenție (de facto) este de 186.

La 01.01.2021 în Penitenciarul nr. 12 Bender se dețineau 110 de persoane, iar la 01.10.2021 – deja 134 persoane. În comparație cu 98 persoane deținute la 01.10.2018 care erau în acest

¹<https://rm.coe.int/16806975c7>

²http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2019/07/Raport-CpPT_P12-Bender_25.10.18.pdf?fbclid=IwAR09pvPRXJsrFII7dRCBjoBkH3c9B8yjE-8X0BPIgv-EOTIVOlCwKdb8IM

³<http://www.anp.gov.md/harta-sistemului-penitenciar>

penitenciar, **este constatată o majorare cu 36% a numărului de persoane deținute comparativ cu 2 ani în urmă.**

În ziua vizitei în instituție se dețineau 136 de persoane pe cele 186 locuri funcționale. Distribuția celor 136 deținuți aflați în instituție la data de 13 noiembrie 2021 în corespundere cu regimul de deținere:

Tip închis – 116 persoane: inculpați – 1, regim comun de detenție – 103 (comparativ cu 82 persoane în vizita anterioară); regim inițial de detenție (sanctiune) – 11 (comparativ cu 41 persoane în 2018); regimi inițial după sentință -2; regim de resocializare – 0;

Tip semiînchis – 19: regim comun de detenție – 3 persoane; regim inițial de detenție (sanctiune) – 16 persoane (comparativ cu 11 persoane în 2018); regimi inițial după sentință - 0; regim de resocializare – 0. Sectorul de deservire gospodărească – 26 persoane.

Membrii Consiliului menționează micșorarea numărului de persoane care își ispășesc pedeapsa în regim inițial urmare a sancțiunilor disciplinare de la 52 persoane (circa 40% din numărul total a persoanelor deținute în penitenciar în vizita din 2018) până la 27 persoane (19,8%) în 2021.

Accesul membrilor Consiliului în instituție a fost asigurat fără întârziere sau impedimente.

După intrarea în penitenciar a fost purtate discuții de inițiere cu șeful penitenciarului. Discuțiile au fost axate pe scopurile și obiectivele vizitei efectuate de către CpPT, au fost solicitate informații generale despre instituție și despre deficiențele majore cu care se confruntă instituția. După discuția de inițiere cu administrația Penitenciarului nr.12 Bender, echipa de monitorizare a avut acces la orice încăpere/spațiu din interiorul penitenciarului, fiind însoțiți de angajații sistemului penitenciar. A fost asigurat accesul la informațiile necesare în vederea atingerii obiectivelor vizitei, cu posibilitatea fotografierii încăperilor și registrelor de evidență. Echipa de monitorizare a avut întrevederi confidențiale (fără prezența angajaților sistemului penitenciar) cu persoanele private de libertate, aflate la regim comun de detenție, dar și cu persoanele deținute în regim inițial sau în izolatorul disciplinar.

În special au fost vizitate următoarele locații:

- Blocul administrativ;
- Camerele de întrevedere de lungă și scurtă durată;
- Unitatea medicală;
- Celule locative unde se dețin condamnații;
- Curțile de plimbare;
- Blocul alimentar.

La fel, au fost solicitate informații cu privire la indicatorii de activitate a instituției penitenciare despre bilanțul activităților instituției în 9 luni 2021, problemele majore cu care se confruntă și altă informație relevantă vizitei de monitorizare.

Problemele/impedimentele cu care se întâlnesc reprezentanții Penitenciarului nr. 12 Bender:

- La fel ca și în 2018, se mențin impedimentele din partea organelor de forță/miliției din regiunea stângă a Nistrului (de facto Transnistria) în vederea aprovizionării Penitenciarului nr. 12 Bender cu produse alimentare, mărfuri de menaj, materiale de construcții, etc. Chiar dacă situația puțin s-a îmbunătățit în ultimul an;
- Nu a fost soluționată procedura de facto anevoioasă de escortare a persoanelor deținute spre/din penitenciar în pofida atenționării asupra acesteia a Comisiei Unificate de Control;
- În continuare este vacantă poziția de șef a serviciului medical, dar a fost angajat pe jumătate de normă un medic terapeut;
- Procedura complicată de perfectare a documentelor de identitate ale deținuților a căror termen de valabilitate este expirat (fotografierea persoanelor, etc);
- Pe durata pandemiei COVID – 19 au existat probleme pentru angajații penitenciarelor legate de trecerea vamei interne;
- Necesitatea suplinderii numărului calculatoarelor pentru asigurarea intrevederilor online pentru deținuți;
- Sunt necesare resurse în vederea reconstrucției blocului nr. 5 sistat cu capacitatea de 75 locuri, precum și reamplasarea curților de plimbare la sol;
- Sunt necesare resurse adiționale pentru implementarea supravegherii dinamice ca soluție la insuficiența de personal penitenciar.

S-au soluționat următoarele situații:

- A fost realizată acreditarea serviciului medical pentru acordarea asistenței medicale deținuților, inclusiv dotarea cu echipamente medicale și medicamente;
- Probleme la solicitarea serviciului asistență medicală urgentă (903) și în efectuarea investigațiilor de laborator nu sunt, cu excepția cazurilor de automutilare;
- A fost finalizată reparația și dotarea cu echipament a sălii de teleconferință pentru ședințele instanțelor de judecată;
- A fost realizat un șir de reparații în blocurile de detenție, inclusiv schimbarea ferestrelor, dotarea cu mobilier.

III. SITUAȚIA CONDAMNAȚILOR în Penitenciarul nr. 12 Bender

1. Penitenciarul nr. 12 Bender este amplasat în raionul Bender care este o zonă cu regim sporit de securitate. *Accesul spre și de la Penitenciar nr. 12 Bender este îngreunat/difícil datorită prezenței în regiunea Bender a reprezentanților miliției din regiunea stângă a Nistrului (de facto Transnistria).*

Ori, datorită ”practic a izolării” Penitenciarului nr. 12 Bender (la fel ca și Penitenciarul nr. 8 Bender) poate duce/duc (deja) la unele aspecte negative/problematică din punct de vedere a respectării drepturilor omului, amplificate de restricțiile generate de pandemia COVID – 19:

- *instituțiile naționale de apărare ale drepturilor omului (precum și ONC-urile de profil) în continuare au acces limitat în aceste penitenciare. Fapt ce poate avea consecințe grave asupra identificării încălcărilor sistemice a drepturilor persoanelor deținute în Penitenciarul nr. 12 Bender, precum și asupra unei eficiente apărări a acestor persoane (inclusiv represării).* Chiar dacă, de către procuratura regională și de către reprezentanții Oficiul Avocatului Poporului (prin reprezentanța Varnița) sunt desfășurate vizite în Penitenciarul nr. 12 Bender, aceste vizite (din declarațiilor deținuților și a personalului penitenciar) au un caracter reactiv (pentru examinarea cazurilor individuale) dar nu preventiv. În urmare a acestor vizite cu caracter reactiv conducerea Penitenciarului nr. 12 Bender nu primesc vre-un raport ce ar cuprinde careva recomandări elaborate în rezultatul vizitelor în scopul ameliorării situației. Din păcate, aceste temeri ale Consiliului sunt menținute și în 2021:
- *limitarea exercitării de către deținuți a dreptului la vizite de scurtă și lungă durată, ori/și colete.* Există mai multe ”obstacole” (vama internă la Bender, deplasarea printr-o zonă cu regim sporit de securitate) pe care rudele/prietenii deținuților trebuie să le depășească până a ajunge la Penitenciarul nr. 12 Bender, comparativ cu alte penitenciare din R. Moldova. Pandemia COVID – 19 a limitat și mai mult acest acces din cauza restricțiilor impuse de către autoritățile autoprocimate și/or un număr limitat de deținuți au posibilitatea de a comunica prin skype cu rudele sale din cauza barierelor existente din ambele părți (disponibilitatea calculatoarelor, abilități de utilizare a tehnologiilor).
Ori, conform Regulei 58 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela)⁴, Punctului 24 din Regulile Penitenciare Europene⁵ și Standardelor CPT⁶, conducerea penitenciarului trebuie să faciliteze ca deținuții să mențină o legătură adecvată cu exteriorul, inclusiv și să dezvolte relațiile cu familiile, cât mai normal posibil. Astfel ca deținuții să aibă posibilitatea să comunice cu familiilelor și cu prietenii lor, la intervale regulate.

2. În cadrul vizitei de monitorizare, membrii CpPT, în discuțiile cu deținuții și personalul/conducerea Penitenciarului nr. 12 Bender a luat act de justificarea prezentată privind *temeiul de transferare a deținuților din alte penitenciare din R. Moldova în Penitenciarul nr. 12 Bender (sau în Penitenciarul nr. 8 Bender), din motivul indisponibilității locurilor libere pentru deținuții maturi de gen masculin. Totodată, unii deținuți din ambele penitenciare au invocat dezacordul său privind detenția în or. Bender departe de familiile sale, percepută de ei ca o sancțiune suplimentară.*

⁴https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

⁵<https://rm.coe.int/16804c8d9a> . Vezi și Comentariile revizuite la Regulile Penitenciare Europene, mai 2018, <https://rm.coe.int/pc-cp-2018-1-e-rev-2-epr-2006-with-changes-and-commentary-22-may-2018/16808add21>

⁶<https://www.coe.int/en/web/cpt/standards>

- ***CpPT reamintește conducerii Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP) despre faptul că, anumiți deținuți sunt extrem de dificili, iar transferul lor către o altă instituție poate fi uneori necesar. În orice caz, mutarea continuă a unui deținut de la o instituție la alta poate avea efecte foarte periculoase asupra stării lui psihice și fizice. Mai mult decât atât, un astfel de deținut va avea dificultăți în menținerea contactelor apropiate cu familia și avocatul lui. Efectul general al transferurilor succesive asupra deținutului poate constitui, în anumite circumstanțe, un tratament inuman și degradant⁷.***

În acest sens, în urma discuțiilor purtate de către membrii CpPT cu unii deținuți din penitenciarele nr.8 și 12 Bender, precum și din discuțiile cu alți deținuți din alte penitenciare ale R. Moldova care au fost deținuți anterior în aceste 2 penitenciare, ***s-a constatat faptul că penitenciarele nr. 8 și 12 Bender au un statut "neformal" ca penitenciare de izolare (poate chiar fi numit ca "exilare" sau de "pedeapsă" neformală aplicată de ANP), izolare față de alte penitenciare dar și de contactele externe.*** CpPT a întâlnit dese cazuri când persoanele care anterior erau deținute în penitenciarele din apropierea domiciliului/locuinței deținuților, erau transferate în penitenciarele nr.8 și 12 Bender "ca pedeapsă" neformală și fără explicarea motivelor transferării. Acest fapt se confirmă indirect prin numărul majorat de declarații a refuzului de hrană și automutilări în rândul deținuților pe motiv de dezacord cu transferul.

Cu toate acestea, o altă parte din deținuți cu care au discutat membrii CpPT au relatat faptul că ei au fost inițiatori (cu bună știință) de fi transferați la Penitenciarul nr. 12 Bender, dat fiind faptul că se vor afla mai aproape de casele/famiiliile lor.

CpPT a primit mai multe plângeri, precum că despre transferul din alt penitenciar din R. Moldova în Penitenciarul nr. 12 Bender au aflat doar în momentul în care au fost plasat în Penitenciarul nr. 12 Bender. Astfel, în toata perioada din momentul "ridicării" din penitenciarul anterior în care își ispășeau pedeapsa deținuții până la momentul plasării în Penitenciarul nr. 12 Bender, deținuții nu cunoșteau unde sunt transportați/transferati.

3. ***Comparativ cu vizita anterioară din 2018, CpPT nu a primit alegerii de la deținuți privind existența unor anumite practici abuzive (fizice) din partea personalului penitenciarului față de ei sau față de alți condamnați. Deținuții au relatat că nu mai există o astfel de practică.***

Cu toate acestea,

- ***CpPT reamintește colaboratorilor/personalului și în special conducerii Penitenciarului nr. 12 Bender despre faptul că acțiunile de tortură, tratamentul inuman sau degradant sunt pedepsite conform art.166¹ din Codul penal R.M.***

Astfel, CpPT indeamnă conducerea penitenciarului de a informa periodic întregul personal al penitenciarului (în special supraveghetorii și personalul nou angajat) privind limitele legale în care pot fi încadrate orice acțiune ale acestor și pedepsele (penale) care pot surveni ca încălcare a acestor limite.

⁷Punctul 57 din Extras din cel de-al 2-lea Raport general, publicat în 1992 (Normele CPT privind penitenciarele (închisoarea) <https://rm.coe.int/16806ce964>

➤ **CpPT, de asemenea, atrage atenția colaboratorilor/ personalului medical și în special conducerii Penitenciarului nr. 12 Bender că, Ordinul (comun) nr.77 din 31.12.2013 a Procuraturii Generale prevede obligativitatea personalului penitenciar, lucrătorilor medicali din cadrul penitenciarului să întreprindă toate măsurile necesare indicate în Ordin, și în special să informeze imediat procuratura teritorială sau specializată privind constatarea leziunilor corporale vizibile sau când sunt alte circumstanțe ce oferă temei de a presupune că persoana a fost supusă unor astfel fapte, când persoana s-a ales cu alte leziuni corporale fiind în custodia organelor de drept sau în evenimente însoțite de intervenția angajaților organelor de forță.** Neîndeplinirea prevederilor Ordinului atrage după sine răspunderea disciplinară, conform legislației.

De asemenea, CpPT îndeamnă conducerea Penitenciarului nr. 12 Bender de a efectua anchete/sondaje interne independente privind existența alegațiilor (verbale/scrise) parvenite din partea deținuților privind comportamentul unor colaboratori.

4. **Spre deosebire de vizita anterioară din 2018, în vizita curentă membrii Consiliului au observat indici privind existența fenomenului subculturii criminale în Penitenciarul nr. 12** (fenomen observat de către membrii CPT în alte (majoritatea) penitenciarelor din R. Moldova⁸), inclusiv existența violenței dintre deținuți, și a lipsei reacții din partea personalului. Aceste relații informale în Penitenciarul nr. 12 Bender în viziunea CpPT se datorează în mare parte de o combinație de factori: (1) majorarea numărului de deținuți transferați din alte penitenciere și aflați în regim comun, (2) număr insuficient de supraveghetori/personal raportat la infrastructura instituției și numărul deținuților, (3) lipsa camerelor de supraveghere video, (4) posibile influențe a unor deținuți/grupări asupra conducerii penitenciarului.

5. **Transportarea persoanelor**

Mijloacele de transport destinate escortării deținuților în continuare nu sunt dotate pentru transportarea persoanelor deținute într-un mod sigur și securizat. Transportul nu corespunde standardelor minime de transportare și nu corespunde cerințelor CPT privind transportarea deținuților⁹ din prisma obligativității statului de asigurare a siguranței și securității personalului și reținuților, condițiilor materiale și riscurilor pentru sănătate.

CpPT este extrem de îngrijorat de procedurile și practicile vicioase și nesecurizate, prin care sunt aduse persoanele deținute de către Penitenciarul nr. 12 Bender (în special a persoanelor ce sunt escortate de la Penitenciarul nr. 12 Bender către alte instituții). Practici/proceduri care nu corespund unui minim de standarde privind respectarea drepturilor omului, inclusiv securitatea colaboratorilor Penitenciarul nr. 12 Bender implicații în escortarea persoanelor. Există precedente de condamnare CEDO pentru nerespectarea condițiilor de transportare a deținuților (Decizia Curții Europene, SM împotriva Rusiei din 10 iulie 2014, plângerea nr. 8589/08¹⁰), iar fiecare deținut escortat în/din Penitenciarul nr. 12 Bender poate fi considerat cu potențial de încălcare a art. 3 al Convenției privind condițiile de transportare. **Respectiv, CpPT prezumă că**

⁸<https://rm.coe.int/16809022b9>

⁹<https://rm.coe.int/16808b631d>

¹⁰ Vezi și cazul Khudoyorov contra Rusiei (nr. 6847/02, 08/11/2005)

condițiile de transportare a deținuților din/în Penitenciarul nr.12 Bender pot fi considerate ca tratament inuman și degradant.

6. ***O îngrijorare pentru Consiliu este rata înaltă a fenomenul creșterii numărului de automutilări la deținuți și a deținuților la greva foamei în Penitenciarul nr. 12 Bender.*** Motivul invocat cel mai frecvent este dezacordul cu transferul său în Penitenciarul nr.12 Bender.

Astfel, numărul leziunilor corporale (inclusiv automutilărilor) pentru 13.11.2021 a constituit 74 cazuri, comparativ cu 97 (2020), 46 (2019). În 2021 a fost constat un caz de suicid. Autoagresiunea este o măsură de protest utilizată de deținuți și o posibilitate în caz de dăunare gravă a sănătății – de a fi transferat la spitalul penitenciar și a-și soluționa problema cu locul (penitenciarul) de ispășire a pedepsei. La fel, în anul 2021 în acest penitenciar a fost înregistrat un caz de suicid.

Numărul deținuților care au declarat refuz de hrană până la 13.11.2018 a constituit 37 cazuri, comparativ cu 2020 (36 cazuri), 2019 (80 cazuri).

Consiliul constată că, **măsurile în vederea reducerii acțiunilor de automutilare și a tentativelor de suicid în rândul deținuților, întreprinse de specialiști în penitenciare, sunt insuficiente.** Consiliul notează că, pentru depășirea acestei probleme de amploare, sunt necesare eforturi consolidate sistemice, care să cuprindă noi abordări relevante contextului instituției, problemelor individuale ale deținuților cu risc suicidal. În continuare, Consiliul constată că majoritatea penitenciarelor pe tot teritoriul R. Moldova constituie, în sine, o sursă de stres care poate duce la intensificarea gândurilor suicidale. Mai mult decât atât, deținuții transferați în Penitenciarele nr. 8 și 12 Bender se confrunt cu izolare quadriplă, când sunt izolați pentru că au încălcat legea (pedeapsa) pe teritoriul de pe stânga Nistrului (izolarea artificială/politică), prinși în pandemia COVID – 19 (izolarea epidemiologică) și încă pedepsiți cu carcer (izolarea disciplinară).

Consiliul își exprimă îngrijorarea privind practica de sancționare disciplinară a deținuților care se automutilează (autoagresiuni)¹¹, considerate abateri disciplinare foarte grave, iar deținuților fiindu-le aplicate sancțiuni disciplinare în baza art. 245 al CE al RM, care deseori se soldează cu izolarea disciplinară. Consiliul este îngrijorat de această situație, în special din considerentul că automutilarea reprezintă un fenomen complex și poate fi un protest, un act de sinucidere eşuat, precum și acțiune inconștientă ca urmare a depresiei sau a tulburărilor psihice. Respectiv, aplicarea sancțiunii disciplinare, reieșind din aceste considerente, este interpretată ca abuzivă și necesită revizuire legislativă în vederea excluderii.

7. **Numărul sancțiunilor disciplinare aplicate deținuților este în creștere** de la 163 cazuri la 55 persoane (2019) până la 169 sancțiuni la 22 persoane (2020). Totodată, CpPT menționează că unul și același deținut este sancționat de mai multe ori, iar cea mai frecventă sancțiune este suspendarea dreptului de a avea întrevederi de scurtă și de lungă durată, pe un termen de cel mult 3 luni (vezi tabelul) și prin izolare disciplinară. Ponderele aplicării izolării disciplinare a crescut de la 13,5% (22 cazuri) în 2019 până la 46,1% (78 cazuri) în 2020.

¹¹ Codul de Executare al RM, art. 2422, al.8. Versiunea în limba română este disponibilă la adresa: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336538>

8. **Un fenomen îngrijurător pentru Consiliu, ține de imposibilitățile deținuților de a elabora și înainta cereri de grațiere, eliberare înainte de termen, aplicarea la mecanismul compensatoriu.** Fapt întâlnit și în alte penitenciare din Republica Moldova, dar în penitenciarele din Bender această provocare este amplificată de izolare instituțiilor.

IV. GARANȚII ÎMPOTRIVA TORTURII ȘI ALTOR RELE TRATAMENTE în Penitenciarul nr. 12 Bender

9. **Accesul la avocat.** CpPT consideră accesul la un avocat drept o garanție fundamentală inclusiv împotriva torturii și altor rele tratamente. În acest sens va fi subliniat rolul fiecărui avocat întru asigurarea respectării drepturilor persoanelor deținute atât prin oferirea unei asistențe calificate, cât și prin rolul activ de a contesta/denumța orice alegații de tortură, rele tratamente, degradante sau inumane. În acest sens, CpPT nu este sigur de faptul că atunci când avocații primesc careva informații sau identifică urme de violență pe corpul persoanelor reținute sesizează imediat procuratura regională.

Cu toate acestea, datorită ”izolării” și a ”obstacolelor” (indicate în punctele 1,2 ale acestui Raport) existente spre/de la Penitenciarul nr. 12 Bender, serviciile unui avocat nu mereu sunt disponibile, *astfel accesul deținuților la serviciile unui avocat ar putea fi considerat restricționat*, iar contactarea de la distanță a unui avocat nu mereu este eficientă/posibilă în aceste cazuri. Cu atât mai mult că, datorită restricțiilor aferente pandemiei Covid-19, interacțiunea deținuților cu avocații este îngreunată, iar soluțiile oferite alternative (cum ar fi discuții prin skype) se pare că nu funcționează complet.

➤ *CpPT reamintește colaboratorilor/personalului și în special conducerii Penitenciarului nr. 12 Bender despre faptul că, conform Regulei 61 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților(Regulile Nelson Mandela)¹² și Punctului 23 din Regulile Penitenciare Europene¹³, conducerea penitenciarului trebuie să faciliteze accesul deținuților la serviciile unui avocat sau consiliere juridică (din contul deținutului sau din contul statului, când este cazul). În plus, restricționarea de către autorități a exercitării de către deținuți a dreptului la accesul la un avocat ar putea fi considerat ca o încălcare din perspectiva dreptului la un proces echitabil în temeiul articolului 6 din CEDO.*

10. **Informarea rudelor/prietenilor.** Chiar dacă CpPT a primit unele plângeri de la deținuți referitoare la modalitatea de transfer din alte penitenciare și a lipsei informației privind noul penitenciar de deținere în care sunt transferați, *odată ajunși în Penitenciarul nr. 12 Bender deținuții au posibilitatea să informeze rudele/prietenii despre noul loc de detenție în care se află.*

¹²https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

¹³<https://rm.coe.int/16804c8d9a>. Vezi și Comentariile revizuite la Regulile Penitenciare Europene, mai 2018, <https://rm.coe.int/pc-cp-2018-1-e-rev-2-epr-2006-with-changes-and-commentary-22-may-2018/16808add21>

11. **Accesul la convorbiri telefonice.** Deținuții pot efectua apeluri telefonice de pe un telefon mobil (Unite) pus la dispoziție de către administrația penitenciarului. Această măsură este luată având în vedere imposibilitatea tehnică de a instala un aparat de telefonie fixă (având în vedere iarăși ”izolarea” Penitenciarului nr. 12 Bender). La fel, pe durata pandemiei COVID-19 se utilizează oferirea dreptului de convorbire prin intermediul Skype.
12. **Acces la depunerea petițiilor/plângerilor.** Din declarațiile reprezentanților Penitenciarului nr. 12 Bender persoanele deținute pot oricând adresa/depune plângeri la conducerea penitenciarului sau prin intermediul angajaților penitenciarului către procuror/instituții/familie și alte persoane apropiate.

Mecanismul de depunere a unei plângeri/petiții în afara Penitenciarului nr.12 Bender constă în faptul că colaboratorii penitenciarului colectează scrisorile din partea deținuților și le transmit reprezentanților Oficiului Poștei Moldova din Varnița. Reprezentanții Poștei Moldova nu au acces în penitenciar sau la vreo cutie poștală din penitenciar.

În acest context, ***Consiliul în continuare nu a putut constata/identifica în cadrul Penitenciarului nr. 12 Bender o procedură/mecanism clar, care se aplică în cazul plângerilor confidențiale adresate Procurorilor, Avocatului Poporului, asociațiilor obștești*** privind rele tratamente/alegații la tortură pretinse a fi suferite în penitenciar sau în perioada transportării persoanelor.

Astfel, Consiliul solicită ANP și Penitenciarului nr.12 de a identifica o soluție sigură privind asigurarea funcționalității mecanismul de depunere a plângerii/petiții în afara Penitenciarului nr.12 Bender

V. CONDIȚIILE DE DETENȚIE în Penitenciarul nr. 12 Bender

13. Chiar dacă Penitenciarul nr.12 Bender are un statut neformal mai izolat aprovizionarea penitenciarului cu produse/materiale necesare unei bune funcționări este asigurată constant. Deținuții sunt antrenați limitat în câmpul muncii la activități în interiorul penitenciarului (cum ar fi deservirea gospodărească). Astfel, rămâne neexecutată Regula 4 Nelson Mandela privind prevenirea recidivei și utilizarea termenului de detenție, în măsura posibilului, pentru a asigura reintegrarea unor astfel de persoane în societate după eliberare, astfel încât aceștia să poată conduce un mod de viață independent și să respecte legea. **CpPT reamintește asupra obligației administrației penitenciarului de a oferi posibilități adecvate și disponibile pentru educație, formare și muncă, precum și alte tipuri de asistență, inclusiv corecțională, morală, spirituală, socială, medicală și sportivă. Toate aceste programe și activități/servicii trebuie să ia în considerare nevoile individuale de reeducare a deținuților. Astfel, urmează a schimba practica curentă de izolare de comunitate a deținuților fără a pune accent pe reeducare și resocializare.**

14. **Celule.** Deținuții în Penitenciarul nr. 12 Bender sunt plasate în celule câte 1-5 persoane, în camere care asigură minimum de 4 m2 pentru fiecare deținut. Celulele sunt asigurate cu lumină naturală și artificială suficientă pentru a citi cu ochiul liber. De asemenea, celulele sunt bine aerisite (natural și artificial) și asigurate cu căldură suficientă pentru timpul rece al anului.

CpPT apreciază efortul ANP și Penitenciarului nr. 12 privind îmbunătățirea condițiilor de detenție. Astfel, la recomandarea CpPT din 2018 au fost izolate unitățile de wc din interiorul celulelor, a fost schimbat mobilierul (unități noi), au fost schimbate saltele din celule. Cu toate acestea, *Consiliul îndeamnă conducerea penitenciarului de a depune eforturi în continuare în acest sens. În special înlocuirea rețelelor de canalizare, apeduct, tensiunea electrică din celule.*

De asemenea, CpPT îndeamnă conducerea instituției de a suspenda practica de deținere a persoanelor în celulele din subsolul blocului locativ, care sunt folosite ca celule pentru izolarea disciplinară a persoanelor, până la adaptarea adecvată a condițiilor din aceste celule.

15. **Baia.** Deținuților le este asigurată câte o baie o dată pe săptămână. Instituția este conectată la apă centralizat prin conducta mun. Bender.
16. **Curtea de plimbări.** Curțile de plimbare sunt amplasate la ultimul etaj a blocului locativ: dintr-o parte a coridorului sunt amplasate celule pentru deținerea persoanelor condamnate, în cealaltă sunt amplasate curțile de plimbare. Curțile sunt mici și nu sunt adaptate pentru plimbarea în timpul ninsorilor sau ploilor.
17. **Alimentația deținuților.** CpPT în discuțiile cu deținuții nu au fost constatate careva nemulțumiri privind calitatea sau insuficiența alimentației asigurate de către penitenciar. La fel, a fost reparat blocul alimentară și asigurat cu utilaj nou, inclusiv 3 frigidere de mare capacitate.

VI. ASISTENȚA MEDICALĂ ÎN Penitenciarul nr. 12 Bender

18. **CpPT menționează că, acreditarea activității medicale în Penitenciarul nr. 12 Bender în corespundere cu standardele naționale de acreditare a prestatorilor de servicii medicale.**
19. Deficitul personalului medical este o problemă care limitează accesul deținuților la asistență medicală, inclusiv examinarea medicală la intrare/ieșire în/din penitenciar și respectiv – documentarea eventualelor leziuni corporale. Statele serviciului medical sunt constituite din șef serviciu medical (vacantă) – 1,0; asistenți medicali atestați – 2,0 (ocupate); stomatolog – 0,5 (ocupat); psihiatru 0,5 (ocupat), laborant radiolog – 0,5 (vacant), farmacist – 0,5 (ocupat).
20. Accesul la asistență medicală de urgență și de specialitate s-a îmbunătățit, serviciul 903 din Bender acordă asistență medicală deținuților din penitenciarul subordonat ANP (cu excepția automutilărilor). Reiterăm, Regula 27 Nelson Mandela, privind faptul că „în caz de urgență, toate închisorile ar trebui să le ofere accesul imediat la asistență medicală, iar deținuții bolnavi

care au nevoie de servicii de specialitate sau chirurgie, ar trebui transferate instituțiilor specializate sau spitalelor civile.” Astfel, această situație combinată cu lipsa medicilor, număr mare de autoagresiuni și problema de transportare a deținuților către spitalul penitenciar crează probleme grave de accesibilitate și disponibilitate a serviciilor medicale, care în opinia CpPT poate fi catalogată ca tratament inuman și degradant.

21. În instituție derulează programul schimb de seringi, realizat din sursele bugetului public. Lunar fiind distribuite circa 350 seringi. Acesta este un moment pozitiv care oferă deținuților acces la programe de prevenire HIV.
22. În instituție sunt disponibile teste rapide la COVID-19, infecția HIV, testarea hepatitelor virale și sifilis fiind asigurat accesul deținuților la acest serviciu.
23. **Examinarea medicală a deținuților la fiecare intrare și ieșire din instituție nu se aplică regulat.** Chestionare standardizate de evaluare a riscului, inclusiv dependență de substanțe psihoactive, probleme de sănătate mintală sau risc de suicid la momentul admiterii nu se aplică. Informații despre probleme de sănătate și accesarea serviciilor medicale furnizate deținuților pe înțelesul lor, nu sunt disponibile.
24. **Registrul leziunilor corporale și de automutilare este unificat în corespundere cu prevederile ordinului ANP nr. 102 din 09 iulie 2018 cu privire la documentația de evidență medicală primară, utilizată în serviciile medicale penitenciare).** Documentarea și evidența cazurilor de constatare a leziunilor traumatice la deținuți se realizează corespunzător, se fotografiază și se anexează o copie coloră. Necesită îmbunătățire descrierea leziunilor conform prevederilor Protocolului de la Istanbul și Ordinului nr. 77 din 31.12.2013 pentru aprobarea *Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant.* **O problemă constatată este examinarea medicală neconfidențială în caz de leziuni corporale, inclusiv situații de video înregistrare de către personalul nemedical.**
25. Din spusele personalului medical, aceștea raportează cazurile de leziuni corporale constatate la deținuți direct Procuraturii regionale. Totodată, Registrele de evidență a leziunilor corporale necesită completare cu includerea unei rubrici separate privind transmiterea informației către Procuratură (data, ora, cui).
26. **Serviciile de sănătate mintală** sunt disponibile în condiții de ambulator prin intermediul 0,5 poziție de medic psihiatru. Acoperirea cu alți specialiști indispensabili în domeniul sănătății mintale, cum ar fi psihologi clinicieni, psihoterapeuți, ergoterapeuți nu este asigurată. Calitatea serviciilor prestate în instituție nu este verificată de nici o autoritate competentă decât Direcția Medicală ANP, existând deficiențe grave în accesarea serviciilor incluzive și de calitate pentru deținuții cu probleme de sănătate mintală. Tratamentul farmacologic cu metadonă a dependenței de opioide nu este disponibil. **Astfel, CpPT își exprimă îngrijorarea privind lipsirea deținuților de tratament adecvat a bolii cronice în legătură cu plasarea lor în Bender, tratamentul cu metadonă fiind disponibil în alte 13 penitenciare din sistemul penitenciar, amplasate pe malul drept al râului Nistru.**

VII. MĂSURI DE PREVENIRE A RĂSPÂNDIRII COVID – 19 ȘI ASIGURAREA GARANȚIILOR FUNDAMENTALE

- 27.** Organizarea măsurilor de răspuns COVID – 19 în instituție se realizează în baza Planului de acțiuni, elaborat de ANP.¹⁴ Menționăm, că în Planul ANP nu există prevederi distincte privind măsurile necesare de realizat în Penitenciarul nr. 8 și nr. 12 din Bender (adițional la cele generale) în vederea eliminării barierelor legate de amplasarea în zona necontrolată de autorități cum ar fi: accesul angajaților la serviciu prin vama din Bender, accesul deținuților la asistență medicală de urgență în caz de COVID – 19, internarea în spital etc).
- 28.** Asigurarea instituției cu dezinfectanți, mănuși și măști pentru deținuți și personal este suficientă, fiind instituit sistem de raportare zilnică a cantităților folosite și stock-ului disponibil. În vederea respectării regulilor sanitaro-igienice.
- 29.** Toate persoanele care intră pe teritoriul instituției (deținuți, personal, vizitatori) sunt supuse screening-ului la semnele COVID – 19, termometriei și prelucrării cu dezinfectant; accesul fără mască este interzis.
- 30.** Materialele informaționale privind COVID – 19 sunt disponibile în limba română/rusă în locuri publice, inclusiv blocurile locative.
- 31.** Deținuții sunt asigurați cu mască și mănuși în caz de vizitare a blocului administrativ și escortare în afara instituției. Deținuții noi sosiți sunt izolați pentru 14 zile în încăperea izolatorului disciplinar, iar deținuții care au fost escortați din instituție – sunt plasați la revenire în încăperile destinate întrevederilor de lungă durată.
- 32.** Pe durata stării excepționale și de urgență în sănătate publică se practică realizarea ședințelor de judecată on-line, iar măsurile procesual-penale și de investigare realizate de poliție au fost minimizezate. De la începutul stării de urgență până în prezent săptămânal sunt organizate 10 circa teleconferințe cu instanțele de judecată.
- 33.** Consiliul este îngrijorat de faptul că eliberarea din detenție în legătură cu pandemia COVID – 19 a anumitor grupuri vulnerabile de deținuți nu a fost aplicată și subliniază că acesta problemă este una sistemică.
- 34.** Testarea la COVID – 19 la deținuți simptomatici se realizează cu teste rapide. Personalul medical este instruit în realizarea acestei manopere;
- 35.** Vaccinarea COVID – 19 pentru deținuți și personal este asigurată cu 2 tipuri de vaccin 0 astrazeneca și Jonson în baza unei liste formate preliminar (10 persoane pentru utilizarea întregului flacon).

¹⁴ <http://www.anp.gov.md/covid-19-acte>

VIII. RECOMANDĂRI ACTUALIZATE:

Guvernului Republicii Moldova

Ministerului Justiției al Republicii Moldova

Biroului de Reintegrare al Republicii Moldova

1. Punerea pe agenda Comisiei Unificate de Control a situației privind respectarea drepturilor omului în locurile de detenție din Bender cu schimbarea paradigmei exclusive de securitate națională în vederea prevenirii relelor tratamente prin prisma prezentului raport;
2. Evaluarea necesității existenței/deținerii Penitenciarului nr. 12 Bender în condițiile în care accesul spre/de la penitenciar este îngreunat/dificil datorită prezenței în regiunea Bender a reprezentanților de facto miliției din regiunea stângă a Nistrului. Ori, ”izolarea” Penitenciarului nr. 12 Bender poate avea ca consecințe imposibilitatea eficientă de identificare a încălcărilor sistemice a drepturilor persoanelor deținute în Penitenciarul nr.12 Bender (inclusiv tortură, tratamente inumane și degradante), precum și asupra unei eficiente apărări a acestor persoane (inclusiv represalii);
3. Facilitarea asigurării ca deținuții să mențină o legătură adecvată cu exteriorul (în afara penitenciarului), inclusiv și să dezvolte relațiile cu familiile, cât mai normal posibil. Astfel ca, deținuții să aibă posibilitatea să comunice cu familiile lor și cu prietenii lor, la intervale regulate (asigurarea cu vizite, corespondență, convorbiri telefonice);
4. Facilitarea asigurării deținuților a accesului neîntârziat la serviciile unui avocat în conformitate cu Standardele internaționale și legislația R. Moldova;
5. Identificarea (și monitorizarea) permanentă a unor proceduri clare, securizate și în siguranță (atât pentru deținuți, cât și pentru personalul penitenciar) privind transportarea deținuților spre/de la Penitenciarul nr. 12 Bender;
6. Evaluarea condițiilor de muncă a personalului și de deținere a persoanelor în cadrul Penitenciarului nr. 12 Bender din prisma accesibilității și acceptabilității serviciilor esențiale de siguranță și securitate, inclusiv accesul la medic;
7. Reevaluarea/facilitarea procedurilor de perfectare a documentelor de identitate ale deținuților a căror termen de valabilitate este expirat (fotografierea persoanelor, etc).

Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP)

1. Evaluarea necesității existenței/deținerii Penitenciarului nr. 12 Bender în condițiile în care accesul spre/de la penitenciar este îngreunat/dificil datorită prezenței în regiunea Bender a reprezentanților de facto miliției din regiunea stângă a Nistrului. Ori, ”izolarea” Penitenciarului nr. 12 Bender poate avea ca consecințe imposibilitatea eficientă de identificare a încălcărilor sistemice a drepturilor persoanelor deținute în Penitenciarul nr.12 Bender, precum și asupra unei eficiente apărări a acestor persoane (inclusiv represalii);

2. Transferarea deținuților în Penitenciarul nr.12 exclusiv benevolă, precedată de evaluare medicală complexă în vederea stabilirii stării de sănătate și apreciere a volumului de asistență posibil de asigurat la locul de deținere;
3. Continuarea punerii în aplicare a strategiilor împotriva violenței și intimidării în rândul deținuților. Acțiunile ar trebui să includă toți membrii personalului, inclusiv personalul de supraveghere, psihologii penitenciarului și personalul medical din penitenciare;
4. Reevaluarea mecanismelor/ procedurilor de comunicare/ interacțiune privind necesitățile/ problemele reprezentanților Penitenciarului nr.12 ce ține de activitatea penitenciarului;
5. Facilitarea asigurării ca, deținuții să mențină o legătură adecvată cu exteriorul (în afara penitenciarului), inclusiv și să dezvolte relațiile cu familiile, cât mai normal posibil. Astfel ca deținuții să aibă posibilitatea să comunice cu familiile lor și cu prietenii lor, la intervale regulate (asigurarea cu vizite, corespondență, convorbiri telefonice);
6. Facilitarea asigurării deținuților accesului neîntârziat la serviciile unui avocat în conformitate cu Standardele internaționale și legislația R. Moldova;
7. Identificarea (și monitorizarea) permanentă a unor proceduri clare, securizate și în siguranță (atât pentru deținuți, cât și pentru personalul penitenciar) privind transportarea deținuților spre/de la Penitenciarul nr. 12 Bender;
8. Evaluarea condițiilor de muncă a personalului și de deținere a deținuților în cadrul Penitenciarului nr. 12 Bender din prisma accesibilității și acceptabilității serviciilor esențiale de siguranță și securitate, inclusiv accesul la medic;
9. Elaborarea și aprobarea procedurilor instituționale de conduită în caz de pretinse cazuri de tortură, tratament inuman și degradant pentru standardizarea acțiunilor personalului locurilor de detenție (inclusiv medical) în vederea respectării garanțiilor împotriva torturii și investigării efective, inclusiv revizuirea practicii aplicării de către toate instituțiile vizate a Ordinului comun nr. 77 din 31.12.2013, și stabilirea măsurilor de sancționare a neaplicării acestui Ordin;
10. Intensificarea controalelor/monitorizărilor în Penitenciarului nr. 12 Bender (inclusiv neanunțate);
11. Reevaluarea repartizării deținuților în sistemul penitenciar în vedere unei mai bune siguranțe și securități a deținuților, luând în calcul și amplasate penitenciarului în raza teritorială apropiată domiciliului/familiei deținuților;
12. Majorarea statelor personalului medical în vederea corespunderii volumului de lucru și pentru asigurarea accesului deținuților la asistență medicală, reieșind din circumstanțele descrise;
13. Realizarea unei reevaluări ample, inclusiv medicale și psihosociale a deținuților plasați în această instituție în vederea soluționării problemei automutilărilor și refuzului de hrană – măsuri de protest pentru transferarea în Penitenciarul nr.12;
14. Excluderea practicii de examinare medicală neconfidențială și revizuirea structurii Registrului de evidență a leziunilor corporale în vederea includerii faptului transmiterii informației către Procuratură;
15. Dezvoltarea și implementarea modulelor de instruire pentru angajații care activează în zona de conflict, inclusiv dezvoltarea procedurilor distincte pentru asigurarea respectării drepturilor omului și garanțiilor fundamentale pentru deținuți și angajați.

Procuraturii Generale

1. Elaborarea unui mecanism de implementare a prevederilor ordinului pentru instituțiile amplasate în or. Bender (penitenciare) în vederea asigurării funcționalității acestui mecanism;
2. Revizuirea/completarea ordinului nr.77 cu algoritm clar de interacțiune între actorii implicați în documentarea pretinselor acte de tortură, inclusiv indicatorii de monitorizare. Identificarea unor proceduri rapide și simple pentru colaboratorii/personalul Penitenciarului nr.12 Bender de a informa procurorul responsabil de investigarea cazurilor de tortură din cadrul Procuraturii privind cazurile identificate ce conțin semne sau alegații privind actele de tortură aplicate persoanelor deținute în Penitenciarului nr.12 Bender;
3. De comun cu Procuratura Bender și conducerea Penitenciarului nr.12 Bender de a asigura informarea/instruirea colaboratorilor/personalului Penitenciarului nr.12 Bender despre prevederile art. 166¹ din Codul penal R.M., precum și despre procedurile obligatorii indicate în Ordinul (comun) nr.77 din 31.12.2013 a Procuraturii Generale privind aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant.

Penitenciarului nr.12 Bender

1. Identificarea unor proceduri/mecanisme clare în cadrul Penitenciarului nr. 12 Bender privind plângerile confidențiale adresate de către deținuți procurorilor, Avocatului Poporului, asociațiilor obștești privind rele tratamente/ alegații la tortură pretinse a fi suferite în izoltator sau din momentul reținerii a persoanelor;
2. Asigurarea examinării medicale confidențiale, inclusiv consemnarea în Registrul medical distinct a examinărilor realizate neconfidențial cu indicarea motivelor.
3. Asigurarea consultației psihologului și medicului psihiatru pentru fiecare caz de automutilare în vederea identificării persoanelor care necesită asistență medicală și suport psihologic.

Informarea CpPT privind măsurile luate în vederea implementării recomandărilor sau a măsurilor și termenii de implementare ale acestora, conform legislației în vigoare.

Data aprobării raportului

29 noiembrie 2021

Prin prezenta semnătură, confirmăm că acest raport a fost elaborat și aprobat prin consens de către toți membrii Consiliului pentru Prevenire a Torturii

Natalia MOLOȘAG

